

Stupanjem na snagu Zakona o preduzećima iz 1986 godine i u našem trgovinskom pravu i u međunarodnom poslovnom (privrednom) pravu, javljaju se nove organizacione forme poslovnih subjekata, koje su poznate kao spoljnotrgovinska privredna –trgovačka društva. Dele se na spoljnotrgovinska društva, spoljnotrgovinska društva kapitala. Ovakva podela je učinjena obzirom na to koji je element u takvom društvu preovladao, lični ili novčani (kapital). Ako su lica koja se udružuju dala prednost ličnosti sa kojom udružuju određena sredstva i rad, radi se o spoljnotrgovinskom društvu lica, a kada je prednost data kapitalu, govori se o spoljnotrgovinskom društvu kapitala. Sve zemlje Evropske unije poznaju četiri oblika preduzeća, i to su spoljnotrgovinska društva lica (ortačko društvo i komanditno društvo) i spoljnotrgovinska društva kapitala (akcionarsko društvo, postoji ograničenje među osnivačima) Fizička lica mogu osnivati spoljnotrgovinska društva lica, spoljnotrgovinska društva kapitala dok pravna lica samo spoljnotrgovinska društva kapitala i spoljnotrgovinska komanditna društva, ali u svojstvu komanditora. Karakteristike spoljnotrgovinskih poslovnih društava bile bi u skladu sa Zakonom o preduzećima pluraritet subjekata koji čine ova spoljnotrgovinska društva, povezivanje subjekata na profilmom interesu, formiranje imovine spoljnotrgovinskih društava, njeno uvećanje ili umanjenje i odgovornost za poslovanje imovinom. Spoljnotrgovinska društva lica zasnivaju se pre svega na ličnim odnosima lica koja čine to spoljnotrgovinsko društvo, jer predstavlja zajednicu takvih lica. Prema Zakonu o preduzećima osnivači mogu biti sve domaće i sve strane osobe tj. pravna lica pod uslovima uzajamnosti. Ako je ulagač jugoslovenski državljanin koji ima boravište u inostranstvu duže od godinu dana i strano lice, mogu u skladu sa Zakonom o stranim ulaganjima osnivati mešano preduzeće u kojem je učešće stranog kapitala veće od 51%. da bi se preduzeće osnovalo potrebno je da se sklopi ugovor o osnivanju u pismenom obliku. Propis o upisu u sudski registar kada se radi o osnivaču – stranom fizičkom licu, zahteva podnošenje dokaza o identitetu osnivača. Ako se radi o osnivanju akcionarskog društva, morao bi da se sačini ugovor o osnivanju, a ako to društvo osniva jedan član trebalo da postoji odluka o osnivanju. Za postojanje spoljnotrgovinskog trgovačkog-privrednog društva potrebna su 4 elementa: ugovor o osnivanju, ulog, učešće u dobiti i volja člana da se udruži u spoljnotrgovinsko društvo. Ugovor o osnivanju smatra se bitnim elementom za nastanak spoljnotrgovinskog društva. Svaki ugovor mora imati oznaku o firmi i sedištu spoljnotrgovinskog društva, iznos uloga, udela, odredbe o osnovnom kapitalu, odredbe o organima spoljnotrgovinskog društva, prava i obaveze osnivača i dr. Osnivački ulog je imovinska vrednost (novac, stvar i prava izražena u novčanoj vrednosti, rad ili usluge). Lični rad tj. lične usluge koje se iskazuju u novcu a koje svaki član društva unosi u društvo radi obavljanja određene delatnosti predstavljaju osnivački ulog. Ulozi članova društva postaju imovina i čine osnovni kapital društva. Pri izvršavanju obaveze prema trećim licima, kapital društva je garancija, jer dobit društva pripada samo članovima društva i na taj način dobit postaje njihova svojina. Učešće u dobiti se u ugovorima o osnivanju društva ističe kao hitan element bez kojeg takav ugovor nije ni punovažan. Učešće u gubicima može se regulisati na dva načina ili smanjenjem kapitala tj. uloga članova ili povećanjem uloga dobitnim kapitalom od strane članova. Volja stvaranjem spoljnotrgovinskog društva je bitan element ugovora o društvu. Neophodno je da je

volja izražena slobodno o tome da postane član nekog društva i da je nastala bez pritisaka, pretnji i prinude.

21. SPOLJNOTRGOVINSKA DRUŠTVA KAPITALA

Spoljnotrgovinsko društvo kapitala predstavlja ono spoljnotrgovinsko trgovačko društvo kod kojih je suština udruživanje kapitala. Ovakva spoljnotrgovinska društva kapitala nastaju na osnovu ugovora ali moraju doneti i statutu spoljnotrgovinskog društva. Posle donošenja statuta i ugovor o osnivanju spoljnotrgovinskog društva gubi važnost pri delovanju spoljnotrgovinskog preduzeća osim kad sadrži odredbe kojim članovi tog društva preuzimaju neke obaveze u vezi sa odnosim u društvu. Za spoljnotrgovinsko društvo kapitala karakteristično je da i imaju osnovni kapital i da propisuju najmanje sredstva sa kojima se spoljnotrgovinsko društvo osniva, spoljnotrgovinsko društvo se može osnivati sa jednim llicem, članovi spoljnotrgovinskog društva ne odgovaraju za njegove obaveze, već spoljnotrgovinsko društvo odgovara neograničeno tj. Sa čitavom imovinom za svoje obaveze, spoljnotrgovinsko društvo mora imati statut spoljnotrgovinskog društva, članovi s.d. ne odgovaraju prema trećim licima za obaveze istog društva, već društvo

odgovara svojim kapitalom, s.d. ima određene organe u kojima ne moraju biti članovi spoljnotrgovinskog društva, a zakon im daje pravo da obavljaju poslove upravljanja tog društva i dr. Spoljnotrgovinsko društvo kapitala su: spoljnotrgovinska akcionarska društva i spoljnotrgovinska društva sa ograničenom odgovornošću. U našem

pravnom sistemu može se osnivati jednočlano spoljnotrgovinsko akcionarsko društvo i jednočlano spoljnotrgovinsko društvo sa ograničenom odgovornošću. Češći je slučaj da udeli spoljnotrgovinskog društva dođu u vlasništvo jednog lica, a ređe osnivanje ovakvog društva od strane samo jednog akcionara. Većina zemalja dopušta da spoljnotrgovinsko društvo nastavi postojanje kao jedno personalno spoljnotrgovinsko društvo. Jednopersonalno spoljnotrgovinsko društvo

ima sve organe koje imaju i spoljnotrgovinska društva ovog oblika. Organi spoljnotrgovinskog akcionarskog društva koje se osniva bez upućivanja javnog poziva za upis i uplatu akcije su: skupština i direktor u slučajevima koje propisuje zakon o preduzećima i nadzorni odbor. Organ spoljnotrgovinskog društva sa ograničenom odgovornošću su : direktor, upravni i nadzorni organ, može biti i skupština ako je to predviđeno zakonom o preduzećima. Poslove

skupštine i direktora u jednočlanom spoljnotrgovinskom društvu sa ograničenom odgovornošću obavlja vlasnik. Skupština spoljnotrgovinskog društva donosi statut, utvrđuje poslovnu politiku, usvaja godišnji obračun i izveštaje o poslovanju, odlučuje o raspodeli godišnjeg dobitka i pokriću gubitka, odlučuje o povećanju i smanjenju osnovnog kapitala, bira i opoziva predsednika i članove upravnog odbora idr. Svaki član spoljnotrgovinskog društva osim članova sapreuzetim udelom bez prava upravljanja ima pravo glasa srazmerno svom udelu. Ugovor o osnivanju ili statutom spoljnotrgovinskog društva ne može se predvideti da pojedini član ima veći broj glasova u odnosu na veličinu udela. Upravu spoljnotrgovinskog društva čine upravni odbor i direktor. Upravni odbor se sastoji najmanje iz 3 člana koji se biraju iz redova spoljnotrgovinskog društva ili zaposlenih u istom, a i izvan tog društva. Upravni odbor odlučuje kada je prisutno više od polovine članova i donosi odluke većinom glasova, glas predsednika upravnog odbora je odlučujući. Upravni odbor priprema predloge odluka za skupštinu i izvršava njene odluke i donosi opšte akte koje ne donosi skupština i dr. Direktor spoljnotrgovinskog društva organizuje i vodi poslovanje i zastupa spoljnotrgovinsko društvo, stoga se o zakonitosti rada tog društva i odgovara za zakonitosti i dr. Statutom spoljnotrgovinskog društva može se predvideti postojanje izvršnog odbora, koji je pomoćni i izvršni organ direktora. Nadzorni odbor spoljnotrgovinskog društva kapitala sastoji se najmanje od 3 člana koje bira skupština spoljnotrgovinskog društva iz redova istog, ali i lica izvan tog društva osim članova koji su predstavnici zaposleni u društvu. Nadzorni odbor odlučuje kada sednic prisustvuje najmanje dve trećine članova i odluke donosi većinom glasova prisutnih. Nadzorni odbor ima pravo pregleda poslovnih knjiga i dokumentacije spoljnotrgovinskog društva, kontroliše zakonitosti rada uprave uz navođenje razloga za ovakvu kontrolu. Takođe dobija preglede periodičnih i godišnjih obračuna i utvrđuje da li su u skladu sa propisima, utvrđuje da li su poslovne knjige i druga dokumenta vođena uredno u skladu sa propisima. Do prestanka spoljnotrgovinskog društva obično dolazi iz imperativnih razloga, ali mogu prestati i iz drugih razloga. Najčešći razlozi su: kada je spoljnotrgovinsko društvu izrečena mera zabrane obavljanja delatnosti; kad prestanu da postoje prirodni i drugi uslovi za obavljanje delatnosti; kad se pravosnažnom sudskom odlukom utvrdi ništavnost upisa u sudski registar, odlukom skupštine članova spoljnotrgovinskog društva; kad ne obavlja delatnost duže od 2 godine neprekidno; kad se broj članova društva svede na jedan, a u roku od 6 meseci se sudu ne prijavi novi član spoljnotrgovinskog društva i dr.

22. SPOLJNOTRGOVINSKO AKCIONARSKO DRUŠTVO POSEBNO ZNAČAJAN OBLIK SPOLJNOTRGOVINSKOG DRUŠTVA   □ □ KAPITALA

Stupanjem na snagu Zakona o preduzećima, pojavljuje se novi oblik privrednih društava – **akcionarska društva**, kao oblik društva kapitala, pa se javljaju i spoljnotrgovinska akcionarska društva. Spoljnotrgovinsko akcionarsko društvo osnivaju pravna tj. fizička lica radi obavljanja spoljnotrgovinske delatnosti čiji je osnovni kapital utvrđen i podeljen na akcije određene nominalne delatnosti. Spoljnotrgovinsko akcionarsko društvo je pravno lice i i ima imovinu koju u početku čini samo uplaćena sredstva kao osnovni kapital, osnovna glavnica a kasnije čine i sva prava koja pripadaju društvu za vreme postojanja. To znači da imovina može da bude vrednosno manja ili veća od osnovne glavnice koji je prvobitno određen. Ovo je društvo kapitala što znači da se ovakvo društvo konstituiše na osnovu udruženja kapitala, a ne na osnovu udruživanja lica. Ovo društvo se može baviti svim delatnostima koje se odnose na uvoz i izvoz